

TÜRKİYE DENETİM STANDARTLARI

FAİZSİZ FİNANS KURULUŞLARININ BAĞIMSIZ DENETİMİNİ YÜRÜTEN DENETÇİLER İÇİN ETİK KURALLAR

**FAİZSİZ FİNANS KURULUŞLARININ BAĞIMSIZ DENETİMİNİ YÜRÜTEN
DENETÇİLER İÇİN ETİK KURALLAR**

İÇİNDEKİLER

1. Giriş
2. Etik Kuralların Amaçları
3. Etik Kuralların Yapısı
4. Bölüm 1: Denetçiler İçin Etik İlkelerin Dini Dayanakları
5. Bölüm 2: Denetçiler İçin Etik İlkeler
6. Bölüm 3: Denetçiler İçin Etik Davranış Kuralları
7. “-”
8. Yürürlük Tarihi

Faizsiz Finans Kuruluşlarının Bağımsız Denetimini Yürüten Denetçiler İçin Etik Kurallar

1. Giriş

Muhasebe, İslam dininin Farz-ı Kifaye* olarak gerekli kıldığı mesleklerden biridir. Teknik tanımlarına ilaveten muhasebe; Fıkhî hükümlerin yerine getirilmesinde, hakların adil biçimde kaydedilmesi, ölçümü ve hak sahipleri arasında dağıtımını için kullanılan bir vasıta. Adil olma kavramı (adalet), Kur'an-ı Kerim'de birçok ayette** geçmektedir; *{Şüphesiz Allah, adaleti, iyilik yapmayı, yakınlarla yardım etmeyi emreder...}*¹ ve *{Allah size, emanetleri mutlaka ehline vermenizi ve insanlar arasında hükmettiğiniz zaman adaletle hükmetmenizi emrediyor...}*². Adalet kavramının muhasebe felsefesinde "önyargı taşımama" olarak bilinen bir karşılığı da vardır. Muhasebe ve denetim standartları ilkesel olarak bu kavramın hayata geçirilmesine öncülük etse de adalet esasen etik bir değerdir. Bu sebeple mesleki görev veya hizmetlerini yerine getirirken denetçilere yol gösterecek etik kurallara ihtiyaç bulunmaktadır.

Etik kuralların ahlaki açıdan ikna gücüne sahip olabilmesi için bu kuralların temel ve ilkelerinin dayanabileceği sağlam ve meşru bir kaynağı olmalıdır. Böylece kuralların getirdiği hükümlere uyulması için gereken dayanak sağlanmış olacaktır. Bağımsız denetçiler için mevcut etik kurallar tamamen insan muhakemesine dayanır. Bu kuralların uygulanabilirliği mesleki aidiyet duygusuna, mesleği geliştirme ve müşterilerin -ve daha geniş anlamda- kamuoyunun güvenini kazanma arzusuna dayanır. Bu kuralların uygulanması yasal bir zorunluluk da olabilir. İslami bakış açısıyla, denetçilerin³ uyacağı etik kurallar ise temel olarak (önceki tüm dayanaklara ilaveten) İslam inancının ve Fıkhın ilke ve kurallarına dayanır. Ayrıca Fıkhî ilke ve kurallar; bu etik kurallara, amaçları bakımından diğer tüm saiklerin üzerinde, sürekli ve değişmez, dini kaynaklı potansiyel bir yaptırım gücü sağlar. Buna ilaveten, Fıkhî kaynaklı etik ilkeler; Fıkhın evrenselliği ile hem değişmez hem de esnek olması gibi hususiyetlerinden faydalanır. Muhasebe, toplumun değerlerine ve etik anlayışına duyarlı bir meslek olduğundan, Müslüman toplumların ahlak ve değer anlayışları bu mesleği etkilemelidir. Bu sebeple böyle bir toplumda, almış olduğu mesleki ve uygulamalı eğitimin yanı sıra, İslam ahlakı ve değerleri de denetçinin karakterine ve davranışlarına yansımalıdır.

Faizsiz Finans Kuruluşlarının Bağımsız Denetimini Yürüten Denetçiler İçin Etik Kurallarda (Etik Kurallar veya Kurallar) belirlenen etik davranış kuralları, Faizsiz Finans Kuruluşlarının (FFK) bağımsız denetimini yürüten denetçilere uygulanır. Denetçi, denetim sırasında yardımcılarının ve kendisine bağlı çalışanların bu Kurallara uymasından sorumludur. İlave kurallar getiren ve Fıkhî ilke ve kurallara aykırı olmayan başka mesleki etik kuralların bulunması durumunda, bu tür ilave kurallara da uyulur.

* Farz-ı Kifaye: Toplumun bazı fertlerinin yapması sebebiyle tamamından düşen yükümlülüktür. Yapanlar sevabını alır, ancak tümünden yapılmadığı takdirde toplumun tamamı sorumlu olur. (www.diyaret.gov.tr).

** Kur'an-ı Kerim ayetlerinin Türkçe mealleri, Diyanet İşleri Başkanlığının "Kur'an-ı Kerim Meali"nin 17. baskısından (Ankara, 2009) alınmıştır.

¹ Nahl Suresi, 90

² Nisâ Suresi, 58

³ "-"

2. Etik Kuralların Amaçları

Bu Kurallar, denetçiler için Fıkhî ilke ve kurallar esas alınarak oluşturulan etik bir çerçeve ortaya koyar. Bu sebeple denetçilerin, dini inançları nedeniyle ve Allah-u Teâlâ'nın emirlerine uyma ve yasakladıklarından sakınmanın yolu olarak bu Kurallara uyma motivasyonuna sahip olduğu kabul edilir. Ayrıca, denetçiler Fıkhî ilke ve kurallara aykırı olmayan etik kurallarda yer alan etik ilkelere uyma motivasyonuna da sahip olacaktır. Denetçilerin mesleki hizmetlerini yürütürken bu Kurallarda bahsi geçen etikle ilgili yol gösterici hükümlere uymalarının, aşağıdaki amaçların gerçekleştirilmesine hizmet etmesi beklenmektedir:

- 2/1. Denetçilerin normal mesleki etik sorumluluklarına ilaveten, İslami açıdan herhangi bir eylemin etik olarak kabul edilebilir bir davranış olarak görülüp görülmediğini belirtmeye ve mesleki uygulamalara dâhil olan etik konulara dikkatlerini çekerek denetçilerin etik farkındalığını geliştirmeye yardımcı olmak.
- 2/2. Finansal tablolarda sunulan finansal bilgilerin doğruluğu ve güvenilirliğini sağlamak ve böylece bu bilgilerin inanılabilirliğini ve denetçinin sunduğu mesleki hizmetlere duyulan güveni artırmak. İlave olarak, hem FFK'nın hem de FFK'nın ilgili taraflarının çıkarlarının daha iyi korunmasını sağlamak.

3. Etik Kuralların Yapısı

Kurallar üç bölümden oluşmaktadır:

- (a) Denetçiler için etik ilkelerin dini dayanakları
- (b) Denetçiler için etik ilkeler
- (c) Denetçiler için etik davranış kuralları

Birinci bölüm, denetçiler için etik ilkelerin dini dayanaklarını ve inanç ilkelerini açıklar. İkinci bölüm, dini dayanaklardan türetilmiş genel etik ilkeler ile Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu (Kurum) tarafından yayımlanan “Bağımsız Denetçiler İçin Etik Kurallar”da yer alan ve Fıkhî ilke ve kurallara aykırı olmayan etik ilkeleri kapsar. Uygulanacak prosedürlerle ilgili olan üçüncü bölüm, ikinci bölümde belirlenen genel etik ilkelere türetilmiş etik davranış kurallarını içerir. Bu etik davranış kurallarının amacı, mesleki görev veya hizmetlerini yerine getirirken etikle ilgili ortaya çıkan hususlarda Fıkhî ve mesleki bir bakış açısıyla hangi davranışın kabul edilebilir olup olmadığı konusunda denetçilere rehberlik sağlamaktır.

4. Bölüm 1: Denetçiler İçin Etik İlkelerin Dini Dayanakları

Etik ilkeler, dinin ayrılmaz bir parçasıdır. İslam, etik ilkelere büyük bir değer vermekte ve bu kuralları, “*Ben (başka değil, sadece) (iyi), güzel ahlakı tamamlamak (uygulamak) için gönderildim*”⁴ Hadis-i Şerifinde de teyit edildiği üzere hukukun amaçlarından biri

⁴ Muvatta, Husnü'l Halk, 8; Hadislerle İslam, III, 11.

olarak görmektedir. Bunların dışında yer alan etik kurallar ise, sadece İslam inancından kaynaklanan kendine özgü kurallardır. Etik ilkelerin başlıca dini dayanakları şunlardır:

4/1. Dürüstlük

İslam, dürüstlüğe yüksek değer veren bir din olup, dürüstlüğün tüm davranışlara hâkim olmasını sağlar. Ayrıca İslam, denetçilerin ve sorumlu diğer kişilerin görevlerin icrası için yetkin ve yeterli nitelikleri haiz olmalarını gerektiren liyakate değer verir. Bu husus; *{... Her hâlde ücretle tuttuklarının en hayırlısı, güçlü ve güvenilir olan bu adam olacaktır...}*⁵ ayetinde ve ayrıca *“Hepiniz çobansınız; hepiniz güttüğünüz sürüden sorumlusunuz”*⁶ ve *“Sana bir şey emanet eden kişiye emanetini (hakkıyla koruyarak) iade et. Sana hainlik edene sen hainlik etme”*⁷ Hadis-i Şeriflerinde de buyrulmuştur. Dürüstlüğe atfedilen yüksek önem, kendisine inananlar için İslam’ın selamet (güven) olarak görülmesinden de anlaşılabilir. Bu durum, inananların Allah-u Teâlâ’ya, kendilerine ve toplumlarına karşı dürüst olmalarını gerektirir. Bu husus; *{ Şüphesiz biz emaneti*** göklere, yere ve dağlara teklif ettik de onlar onu yüklenmek istemediler, ondan çekindiler. Onu insan yükledi. Çünkü o çok zalimdir, çok cahildir.}*⁸ ayetiyle de ortaya konmuştur.

4/2. İnsanın yeryüzündeki halifelîği ilkesi

Allah-u Teâlâ, Kur’an-ı Kerim’de halifelik ilkesini şöyle buyurmaktadır; *{...Ben yeryüzünde bir halife yaratacağım...}*⁹, *{O, sizi yeryüzünde halifeler (oraya hâkim kimseler) yapan, size verdiği nimetler konusunda sizi sınamak için bazınızı bazınıza derece derece üstün kılandır...}*¹⁰ ve *{... sizi yeryüzünden (topraktan) yarattı ve sizi oranın imarında görevli (ve buna donanımlı) kıldı...}*¹¹. Bunun anlamı, Allah-u Teâlâ’nın yeryüzünün mâmur edilmesi konusunda insana güvendiğidir. Bu halifelik, hâkimiyetin Allah-u Teâlâ’ya ait olduğu ve insanın mal sahibi olmasının, kendi başına bir amaç olmaktan ziyade kendisi, ailesi ve toplumuna düzgün bir hayat sağlama aracı olduğu esasına dayanır. Ayrıca insan mal sahibi olurken ve mallarını elden çıkarırken Allah-u Teâlâ’nın emir ve yasaklarına uymalıdır, zira Hadis-i Şeriflerde belirtildiği üzere insan bu mallardan sorumludur ve malı nasıl edindiğinden ve kullandığından hesaba çekilecektir.¹²

⁵ Kasas Suresi, 26

⁶ Buhari, “İtk”, 17; Müslim, “İmaret”, 20

⁷ Tirmizî, Büyü’, 38; Hadislerle İslam, III, 581.

*** “Emanet” kavramı, Faizsiz Finans Kuruluşları Muhasebe ve Denetim Kuruluşu (AAOIFI) tarafından yayımlanan orijinal metinde; “Allah-u Teâlâ’nın emrettiği güven, ahlaki sorumluluk, dürüstlük ve tüm yükümlülükler” şeklinde ifade edilmektedir.

⁸ Ahzâb Suresi, 72

⁹ Bakara Suresi, 30

¹⁰ En’âm Suresi, 165

¹¹ Hüd Suresi, 61

¹² Hadis-i Şerif metni şu şekildedir: “Kıyamet gününde insanoğlu şu beş şeyden sorguya çekilmedikçe yerinden ayrılamaz: Ömrünü nerede ve ne suretle harcadığından; ilmi ile ne yaptığından; malını nereden kazandığından ve nerelere sarf ettiğinden; vücudunu, sıhhatini nerede ve ne suretle yıpratığından.” Tirmizi, Kıyamet, 1; Riyâzû’s-Salihîn: 410.

İslam'ın her alana nüfuz eden amaçları vardır, bunlardan biri de mülkiyetin korunmasıdır. Buna göre mallar ve sermaye fayda sağlamayacak şekilde boşa harcanmamalı ve israf edilmemeli veya yasaklanan konularda (örneğin, faizli işlemler) kullanılmamalı ya da bunların haksız veya Allah-u Teâlâ ve kullarının mülkiyet üzerindeki haklarını inkâr edecek şekilde ticareti yapılmamalıdır. İslam'ın yasakladığı herhangi bir husus, sözlü veya yazılı hiçbir şekilde desteklenmemelidir. Allah-u Teâlâ şöyle buyurur; **{... İyilik ve takva (Allah'a karşı gelmekten sakınma) üzere yardımlaşın. Ama günah ve düşmanlık üzere yardımlaşmayın...}**¹³.

Dolayısıyla denetçi, mesleki sorumluluklarını yerine getirirken bu ilkeye uymak zorundadır.

4/3. İhlas

İhlas, denetçilerin işlerini yaparken Allah-u Teâlâ'nın emirlerine uymaya çalışmaları ve riyakârlık, böbürlenme, yaranma, şöhret veya gösteriş peşinde olmamalarıdır. İhlas sahibi olmak; denetçinin, kendisini dış etki ve baskılara maruz bırakmamasını ve işini, mesleki bir sorumluluğun yanı sıra dini bir görev olarak da benimsemesini gerektirir. İyi niyetin, olumlu bir davranışı ibadet hâline getirmesi İslam'ın yerleşmiş esaslarından biridir. Bu nedenle, denetçinin olağan işiyle ilgili yerine getirdiği görev ve mesleki sorumlulukları da bir tür ibadet hâline gelir. Dolayısıyla denetçi, maddi kazanç ve övgü elde etmeyi yegâne amaç olarak görmediğinde, çabalarının karşılığında elde ettiği maddi kazanç ve övgünün yanı sıra Allah-u Teâlâ'nın takdirine de mazhar olur.

4/4. Takva

Takva; insanın doğrudan ayrılmasına ve günah işleme eğilimi göstermesine yol açan, özellikle mal mülk söz konusu olduğunda, İslami hükümlerin ihlalden kaynaklanabilecek olumsuz sonuçlardan kendisini korumak amacıyla kişinin gizli ve açık biçimde Allah-u Teâlâ'dan korkmasıdır. Takva sahibi olmak için, Allah-u Teâlâ'nın emir ve yasaklarına riayet etmek gerekir. Takvanın ön şartlarından birisi de insanın iyiliği emretmesi, kötülükten men etmesi ve doğru yoldan sapmamak için kendisini korumasıdır. Allah-u Teâlâ şöyle buyurur; **{Ey iman edenler! Allah'a karşı gelmekten nasıl sakınmak gerekiyorsa öylece sakının ve siz ancak Müslümanlar olarak ölün.}**¹⁴ Allah-u Teâlâ şöyle de buyurmaktadır; **{... Kim Allah'a karşı gelmekten sakınırsa, Allah ona bir çıkış yolu açar. Onu beklemediği yerden rızıklandırır...}**¹⁵. Bir başka ayette Allah-u Teâlâ şöyle buyurmaktadır; **{Andolsun zamana ki, insan gerçekten ziyan içindedir. Ancak, iman edip de sâlih ameller işleyenler, birbirlerine hakkı tavsiye edenler, birbirlerine sabrı tavsiye edenler başka (Onlar ziyanda degillerdir).}**¹⁶. Allah-u Teâlâ ayrıca şöyle buyurmaktadır; **{Sizden, hayra**

¹³ Mâide Suresi, 2

¹⁴ Âl-i İmrân Suresi, 102

¹⁵ Talâk Suresi, 2-3

¹⁶ Asr Suresi, 1-3

*çağırın, iyiliği emreden ve kötülükten men eden bir topluluk bulunsun. İşte kurtuluşa erenler onlardır.}*¹⁷. Hadis-i Şerifte ise şöyle buyrulmaktadır; *“Nerede olursan ol Allah'tan kork! Kötülük yaparsan, peşinden hemen iyilik yap ki, kötülüğü silip götürsün. İnsanlara karşı güzel ahlakla davran”*¹⁸.

Bu sebeple denetçi, mesleki görevlerini yerine getirirken Allah-u Teâlâ'dan korkar.

4/5. Erdemli olma ve işini mükemmel yapma

Denetçi, kendisini sadece işini ve mesleki görevlerini yerine getirmekle sınırlandırmamalı, aynı zamanda kendisine verilen görevleri mümkün olan en iyi şekilde yaparak işinde erdemlilik ve mükemmellik derecesine ulaşmaya da gayret etmelidir. Bu dereceye; akademik vasıflar, uygulama deneyimi ve yaptığı iş kapsamında dini bir görev olan dini bilgiye sahip olmaksızın ulaşamaz. Allah-u Teâlâ şöyle buyurmaktadır; *{Şüphesiz Allah, adaleti, iyilik yapmayı, yakınlarla yardım etmeyi emreder...}*¹⁹ ve *{... İyilik edin. Şüphesiz Allah iyilik edenleri sever.}*²⁰. Hadis-i Şerifte şöyle buyrulmaktadır; *“... Biriniz bir iş yaptığında onu en güzel şekilde yapın. Zira Allah kişinin, işini sağlam yapmasından hoşlanır”*²¹ ve *“Allah, her işte ihsânı (güzel davranmayı ve işi iyi yapmayı) emretmiştir”*²².

4/6. Allah-u Teâlâ korkusuyla davranma

Allah-u Teâlâ insanların davranışlarını görmektedir ve insanlar da bu durumu bilerek O'nun hoşuna gitmeyen davranışlardan kaçınmalıdır. Buna göre denetçi, üstlerinin veya diğer insanların görüşü ne olursa olsun Allah-u Teâlâ korkusuyla hareket etmelidir. Bu davranış biçimi insanın kendisini kontrol etmesidir ve bu kontrol zamana ve kişiye göre ya da denetçinin haklarını alıp alamamasına göre değişmez. Allah-u Teâlâ şöyle buyurmaktadır; *{... Şüphesiz Allah, üzerinizde bir gözetleyicidir.}*²³ ve ayrıca; *{Herkesin kazandığını görüp gözetken Allah inkâr edilir mi?...}*²⁴. Günümüzdeki etik kurallara göre de bulunması gereken ve içten gelen bir güdüyle yerine getirilen kendi kendini kontrol etme, yerde ve gökte kendisinden hiçbir şey gizlenemeyecek olan Allah-u Teâlâ'nın kullarını gördüğü düşüncesine ve inancına dayanmazsa zayıflayabilir. Allah-u Teâlâ şöyle buyurmaktadır; *{... Çünkü O, gizliyi de bilir, ondan daha gizli olanı da.}*²⁵.

¹⁷ Âl-i İmrân Suresi, 104

¹⁸ Tirmizi, *Birr*, 55; Riyâzü's-Salihîn: 61

¹⁹ Nahl Suresi, 90

²⁰ Bakara Suresi, 195

²¹ Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Kebîr*, XXIV,306; Hadislerle İslam, VII, 539

²² Müslim, “Sayd”, 57; Hadislerle İslam, III, 149

²³ Nisâ Suresi, 1

²⁴ Ra'd Suresi, 33

²⁵ Tâhâ Suresi, 7

4/7. Allah-u Teâlâ'ya hesap verilecek olması

Allah-u Teâlâ'ya hesap verilecek olması; Allah-u Teâlâ'nın, yapılan tüm işleri gördüğü, küçük ve büyük her davranış için Kıyamet Gününde Allah-u Teâlâ'ya hesap verileceği inancıdır. Bu sebeple denetçi, Allah-u Teâlâ'nın kendisini cezalandırabileceği her şeyden kaçınarak buna karşı önlemler almalıdır (kendi kendine hesap verme). Allah-u Teâlâ şöyle buyurmaktadır; *{Artık kim zerre ağırlığınca bir hayır işlerse, onun mükâfatını görecektir. Kim de zerre ağırlığınca bir kötülük işlerse, onun cezasını görecektir}*²⁶; *{... Şüphesiz Allah, her şeyin hesabını gereği gibi yapandır.}*²⁷; *{... Hesap görücü olarak Allah yeter.}*²⁸; *{... Şüphesiz Allah, hesabı çabuk görür.}*²⁹. Bu sebeple denetçi; Allah-u Teâlâ başta olmak üzere, yaşadığı topluma, mesleğine, müşterilerine ve nihai olarak kendisine karşı sorumlu olduğunu hiçbir zaman unutmamalıdır.

Denetçi, tüm davranışları için kendi kendini hesaba çekmelidir. Hz. Ömer'in (r.a.) bir sözü şu şekildedir; *“Hesaba çekilmeden önce kendinizi hesaba çekin, şüphesiz kendilerini dünyada hesaba çekenler için ahiret hesabı daha kolay olacaktır ve tartıya konulmadan önce amellerinizi tartın”*³⁰. Kendi kendine hesap verme; iman ve ahiret inancıyla, kişinin amellerinden dolayı taşıdığı sorumlulukla, mükâfat ve cezayla ilişkilendirilmezse, herhangi bir anlam taşımaz.

5. Bölüm 2: Denetçiler İçin Etik İlkeler

Fikhî ilke ve kurallara aykırı olmaması şartıyla Kurum tarafından yayımlanan Bağımsız Denetçiler İçin Etik Kurallarda yer alan ilkeler ile denetçiler için etik ilkelerin dini dayanakları esas alınarak aşağıdaki etik ilkeler belirlenmiştir:

5/1. Güvenilirlik

Denetçi, mesleki görev veya hizmetlerini yerine getirirken güvenilir ve dürüst olmalıdır. Güvenilirlik ayrıca denetçinin dürüstlük ve doğruluk gibi değerlere üst düzeyde sahip olmasını gerektirir ve bu ilke kapsamında denetçi kendi müşterisine sunduğu mesleki hizmetleri yerine getirirken edindiği bilgilerin gizliliğine riayet eder. Ayrıca denetçi kasıtlı olarak bilgi ve gerçekleri yanlış bir biçimde sunamaz.

5/2. Meşruiyet

Denetçi, mesleki görev veya hizmetlerini yerine getirmesiyle ilgili her hususun Fikhî ilke ve kurallara uygun olduğundan emin olmalıdır.

²⁶ Zilzâl Suresi, 7-8

²⁷ Nisâ Suresi, 86

²⁸ Nisâ Suresi, 6

²⁹ Âl-i İmrân Suresi, 199

³⁰ Ahmed, *Kitabü'z Zühd*, I, 99, (Beyrut: 1999)

5/3. Tarafsızlık

Denetçi; adil, tarafsız, yansız, çıkar çatışmalarından uzak, şekilde ve esasta bağımsız olmalıdır. Tarafsızlık ilkesi gereği denetçi, kendi mesleki muhakemesini kullanırken ve görevlerini yerine getirirken başkalarının etkisi altında kalmamalıdır.

5/4. Mesleki yeterlik ve özen

Denetçi mesleki görev veya hizmetlerini yerine getirirken yetkin ve donanımlı olmalıdır. Böylece denetçi söz konusu görev veya hizmetleri; Allah-u Teâlâ'ya, topluma, mesleğine, müşterilerine ve kendisine karşı sorumluluklarını yerine getirmek için elinden geleni yaparak özenli ve düzgün biçimde yerine getirebilir.

5/5. İnanç esaslarına göre davranma

Denetçinin tutum ve davranışları, Fıkhî ilke ve kurallardan kaynaklanan inanç değerleriyle tutarlı olmalıdır.

5/6. Mesleki davranış ve teknik standartlar

Denetçi, görevlerinin icrası sırasında 3 üncü bölümde açıklanan mesleki davranış kurallarını gözetmeli ve Kurum tarafından yayımlanan Faizsiz Finans Denetim Standartlarına (FFDS'lere) uymalıdır.

Bu Kurallarda yer alan güvenilirlik, tarafsızlık, mesleki yeterlik ve özen gibi etik ilkelerin bir kısmının hem İslam'dan hem de denetim mesleğinden kaynaklanan ortak dayanakları vardır. Dini meşruiyet ve inanç esaslarına göre davranma gibi diğer ilkeler tamamen İslami esaslara dayanmaktadır. Mesleki davranış ve teknik standartlar gibi bazı etik ilkeler ise Fıkhî ilke ve kurallara aykırı olmayan mesleki bir dayanağa sahiptir.

6. Bölüm 3: Denetçiler İçin Etik Davranış Kuralları

Denetçiler için etik davranış kuralları, 2 nci bölümde açıklanan etik ilkelere dayanmaktadır. Bu kurallar, denetçilerin mesleki görev veya hizmetlerini yerine getirirken uymaları gereken asgari etik davranış yükümlülükleri olarak kabul edilmelidir. Aşağıdaki paragraflarda dayandıkları etik ilkeye göre gruplandırılmış olan temel etik davranış kurallarının bazılarının ayrıntıları verilmiştir:

6/1. Güvenilirlik ilkesine dayalı etik davranış kuralları

Denetçi, mesleki görev veya hizmetlerini azami güvenilirlik, dürüstlük ve doğruluk seviyesinde yerine getirir. Denetçinin özellikle aşağıdaki sorumlulukları vardır:

6/1/1. Lehte ve aleyhte bilgiler ile mesleki muhakeme ve görüşlerini dürüstçe, doğru ve yeterince şeffaf bir biçimde sunmak ve iletme.

6/1/2. Mevzuatta veya FFDS'lerde açıklama zorunluluğu bulunmadıkça, mesleki görev veya hizmetlerini yerine getirirken edindiği gizli bilgileri açıklamaktan kaçınmak.

6/1/3. Mesleki görev veya hizmetlerini yerine getirirken edindiği gizli bilgileri üçüncü tarafların çıkarlarına veya etik olmayan biçimde kendi lehine kullanmaktan kaçınmak.

6/1/4. “-”

6/2. Dini meşruiyet ilkesine dayalı etik davranış kuralları

Denetçi, mesleki görev veya hizmetlerin yerine getirilmesiyle ilgili her hususun dini meşruiyetini doğrulamaktan sorumludur. Bu bağlamda denetçi, her zaman Allah-u Teâlâ’ya, topluma, mesleğine, müşterilerine ve kendisine karşı sorumluluklarını göz önünde bulundurur. Aşağıdaki davranış kuralları meşruiyet ilkesine dayanmaktadır:

6/2/1. Denetçi, Allah-u Teâlâ’ya karşı sorumluluğunu yerine getirmesinin diğer sorumluluklarını yerine getirmesine vesile olacağına inanarak ve diğerlerine kıyasla buna öncelik vererek Allah-u Teâlâ’ya karşı sorumluluklarını mümkün olan en iyi şekilde gerçekleştirmelidir.

6/2/2. Denetçi, finansal işlemlerle ilgili Fıkhî ilke ve kuralları bilmekten sorumludur. Bu sebeple denetçi, finansal işlemlerle ilgili zorunlu ve yeterli eğitimi almalıdır.

6/2/3. Denetçi, FFK’nın faizsiz finans danışma komitesi (danışma komitesi) tarafından belirlenen Fıkhî ilke ve kuralları dikkate alarak denetlediği olayların dini meşruiyetini doğrulamaktan sorumludur. Denetçi ayrıca mesleki görev veya hizmetlerini yerine getirirken bu ilke ve kurallara uyumlu davranmalıdır.

6/2/4. Denetçi, faaliyetleri ve genel anlamda mesleki görev veya hizmetleri yerine getirmesiyle ilgili davranışlarının meşruiyetini belirlerken, Fıkhın resmi referans çerçevesi teşkil etmesi dolayısıyla, danışma komitesi tarafından belirlenen Fıkhî ilke ve kurallara bağlı kalmaktan sorumludur. Fıkhî ilke ve kurallara uygun olmayan bir davranış kanunlara veya mesleğe ilişkin yerleşik uygulamalara uygun olsa dahi meşru sayılmaz.

6/3. Tarafsızlık ilkesine dayalı etik davranış kuralları

Denetçi, şekilde ve esasta bağımsızlığını korumaktan sorumludur. Bu sebeple denetçi, tarafsız ve adil davranmasını tehdit edebilecek çıkar çatışmalarını içeren durumlardan kaçınır. Denetçi ayrıca mesleki muhakemesinin tarafsızlığını sağlamak için kendisini başkalarının etkisine maruz bırakmaktan ve bilgileri yanlış biçimde sunmaktan kaçınır. Tarafsızlık ilkesi kapsamında denetçilerin sorumlulukları aşağıda belirtilmiştir:

6/3/1. Mesleki muhakemede bulunurken tarafsızlığını tehdit edebilecek her türlü hediye, bağış veya ağır lanmayı reddetmek.

- 6/3/2. Müşteriyle kişisel veya ailevi ilişkisinin bulunması gibi, tarafsızlığını ve mesleki bağımsızlığını tehdit edecek biçimde, hizmet sunduğu kişilerle şekilde ve esasta çıkar çatışmalarından kaçınmak.
- 6/3/3. Müşteride önemli oranda pay/hisse sahibi olmak veya müşterinin kendisiyle ya da ilişkili olduğu diğer kuruluşlarla başka biçimde finansal çıkar ilişkisi içinde olmak gibi, şekilde veya esasta mesleki bağımsızlığını zedeleyebilecek durumlardan kaçınmak.
- 6/3/4. Finansal tablo denetimlerinde, tarafsızlığını kaybetmemek için müşteriyi denetlerken diğer mesleki hizmetleri sunmaktan kaçınmak.
- 6/3/5. Mesleki görev veya hizmetleri yerine getirirken denetçinin bağımsızlık ve tarafsızlığına zarar verici bir etkisi olduğu için şarta bağlı ücretlendirmeden (örneğin, denetim ücretini denetlenen FFK'nın gelirinin belirli bir yüzdesi olarak tanımlamak gibi inceleme sonuçlarına bağlı ücret belirlemek) kaçınmak.
- 6/4. Mesleki yeterlik ve özen ilkesine dayalı etik davranış kuralları
- Denetçi, mesleki görev veya hizmetlerini özenle ve düzgün biçimde yerine getirirken Allah-u Teâlâ'ya, topluma, mesleğine, müşterisine ve kendisine karşı sorumludur. Denetçinin özellikle aşağıdaki sorumlulukları vardır:
- 6/4/1. Uygun düzeyde akademik ve mesleki yetkinlik kazanmak, finansal işlemlere ilişkin Fıkhî konular hakkında yeterli düzeyde bilgi sahibi olmak ve sürekli becerilerini geliştirerek ve yeni yayımlanan muhasebe ve denetim standartları başta olmak üzere denetim mesleğindeki yeni gelişmelerden haberdar olarak yetkinliğini sürdürmek.
- 6/4/2. Mesleki görev veya hizmetleri yerine getirmek için gerekli yetkinliğe sahip olmaksızın veya bu hizmetleri etkin biçimde yerine getirmesini sağlayacak yeterli danışmanlık ve desteği almaksızın bu hizmet veya görevleri yerine getirmeyi kabul etmekten kaçınmak.
- 6/4/3. Fıkhî ilke ve kurallar ile bunlara aykırı olmayan ulusal ve uluslararası mevzuata uygun biçimde mesleki görev veya hizmetleri yerine getirirken işini yüksek kalitede yapmak.
- 6/4/4. Mesleki görev veya hizmetleri yerine getirirken entegre bir plan hazırlamak ve bu görev veya hizmetlere ilişkin denetçi yardımcısının ve kendisine bağlı çalışanların performansının kalitesini kontrol etmeyi amaçlayan bir program belirlemek.
- 6/4/5. FFK'nın hazırladığı raporların tam ve açık olduğundan ve bunların, ihtiyaca uygun ve güvenilir bilgilerin uygun biçimde analiziyle desteklendiğinden emin olmak.

6/5. İnanç esaslarına göre davranma ilkesine dayalı etik davranış kuralları

Mesleki görev veya hizmetleri yerine getirirken denetçinin tutum ve davranışları Fikhî ilke ve kurallar esas alınarak oluşturulan dini değerlerle tutarlı olmalıdır. Denetçinin özellikle aşağıdaki sorumlulukları vardır:

- 6/5/1. Allah-u Teâlâ'nın kendisini izlediğinin sürekli bilincinde olmak (kendi kendini kontrol etme).
- 6/5/2. Kıyamet gününde Allah-u Teâlâ'ya hesap vereceğinin sürekli bilincinde olmak (kendi kendine hesap verme).
- 6/5/3. Allah-u Teâlâ'nın rızasını kazanacak ve herhangi bir baskıya boyun eğmeyecek şekilde mesleki görev veya hizmetleri yerine getirirken samimi olmak.
- 6/5/4. Sözüne yerine getirmek ve anlaşmalara uymak. Bu sorumluluk, tüm işlem ve davranışlar için temel bir gerekliliktir.
- 6/5/5. Mesleki görev veya hizmetleri düzgün ve etkin biçimde yerine getirmesini sağlayacak şekilde başkalarıyla işbirliği yapmak.
- 6/5/6. Kendisi ve birlikte iş yaptığı kişiler arasında işbirliğini ve güveni artırmak amacıyla Allah-u Teâlâ'nın rızası için sevgi ve kardeşlik göstermek.
- 6/5/7. Başkalarıyla iş yaparken merhametli ve nazik olmak ve mesleğini yürütürken karşılaştığı sorunları ele alırken sabırlı olmak.
- 6/5/8. Yardımcılarına ve kendisine bağlı çalışanlara iyi örnek olmak.

6/6. Mesleki davranış ve teknik standartlar ilkesine dayalı etik davranış kuralları

Mesleki davranış kuralları, mesleki görev veya hizmetleri yerine getirirken FFDS'ler gibi teknik standartların yanı sıra etik standartlara uymayı gerektirir. Bu bağlamda denetçinin aşağıdaki sorumlulukları vardır:

- 6/6/1. FFDS'lere uymak.
- 6/6/2. Mesleki görev veya hizmetleri özenle yerine getirmek.
- 6/6/3. Mesleki görev veya hizmetleri yerine getirirken dürüstlük, tarafsızlık veya bağımsızlığını zedeleyebilecek bir faaliyet veya davranış içinde olmaktan ya da mesleği itibarsızlaştıracak ve güvenilirliğini zedeleyecek bir kişisel tutum veya davranıştan kaçınmak. Bunun için denetçinin aşağıdakileri yerine getirmesi gerekir:
 - (a) Mesleğin statüsüyle uyuşmayacak şekilde veya uygun olmayan biçimde kendisini tanıtmaktan ve işini pazarlamaktan kaçınmak,
 - (b) Sahip olduğu nitelik veya uzmanlık ile sunabileceği mesleki hizmetler için abartılı iddialarda bulunmaktan kaçınmak,
 - (c) Diğer denetçilerin işlerini kötülermekten kaçınmak ve

(ç) Yeni bir iş almak veya bir müşteriye kendisine yönlendirmesi için diğer denetçilere komisyon ödemekten kaçınmak.

6/6/4. Mevcut denetçinin yerine geçmesi istendiğinde yeni denetçi; mevcut denetçinin değiştirilmesine yönelik sebepleri öğrenmelidir ve değişiklik sebeplerinin kabul edilebilir olmaması veya bu sebeplerin mevcut denetçinin Fıkhî ilke ve kuralları ihlal etmeyi veya FFDS'lere uyumdan sapmasına yol açan baskılara boyun eğmeyi reddetmesiyle ilgili olması durumunda bu yeni görevlendirmeyi (seçilmeyi) kabul etmekten kaçınır. Yeni denetçi bu bağlamda kendisine açıklanan her türlü bilgiyi kesinlikle gizli tutmalıdır.

7. “-”

8. Yürürlük Tarihi

Faizsiz Finans Kuruluşlarının Bağımsız Denetimini Yürüten Denetçiler İçin Etik Kurallar, yayımı tarihinde yürürlüğe girer.